

Instagram: stela_knjige

Facebook: stela

www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA

Barbara Frale

Leonardo da Vinci: *Il mistero di un genio*

Copyright © 2021 Newton Compton Editori S.R.L.

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2022

ZA IZDAVAČA

Marko Sabovljević

UREDNIK

Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA

Borka Slepčević

DIZAJN KORICA

Tatjana Jović

SLOG I PRELOM

Studio Znak

ŠTAMPA

Alpha print, Zemun

TIRAŽ

1.000

IZDAVAČ

Publik praktikum, imprint Stela

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA

2022

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

Barbara Frale

LEONARDO DA VINČI

Tajna genija

Prevela s italijanskog

Gordana Subotić

Stela

*Mojoj velikoj besmrtnoj ljubavi:
od juče, danas, oduvek.*

Nastaviću.

Atlantski kodeks, list 673r.

PROLOG

U martu 2020, dok je Italija bila paralisana pandemijom, jedan učenjak s Univerziteta u Bolonji došao je do zanimljivog otkrića: u jednom rukopisu iz Vatikanske biblioteke nalazi se tekst nepoznatog autora, po svemu sudeći odlomak iz traktata koji je oko 1455. napisao Leon Batista Alberti, genijalni arhitekta, matematičar, izumitelj smelih tajnih kodova. Taj traktat, sačuvan zajedno s tekstovima arapskih učenjaka na koje je Crkva svojevremeno gledala veoma podozrivo, zove se *De igne (Knjiga vatre)* i govori o tajanstvenoj ulozi svetlosti u kosmičkom procesu zvanom Stvaranje.

Prvi vlasnik, koji je čuvao tekst od budnog pogleda crkvenih vlasti, bio je Pjetro Leoni iz Spoleta, lekar Lorenca Veličanstvenog;¹ prijatelj Leona Batiste Albertija, Marsilija Fičina i Pika dela Mirandole, Leoni je delio njihovo živo zanimanje za okultne nauke, skupljao je proročke knjige i prevode jevrejskih i kabalističkih traktata. U crkvenom okruženju bili su podozrivi u pogledu skrivenih strasti tih velikih intelektualaca prema izvesnim religijskim učenjima rasprostranjenim u drevnom svetu koja su hrišćansku veru podvrgavala zakonima neoplatonske filozofije: na primer, učenju teologa Origena iz Aleksandrije, koji je živeo u Egiptu u III veku i u jednom od svojih traktata, nazvanom *O načelima*, pokazao kako se duše preminulih posle fizičke smrti mogu reinkarnirati u novom

¹ Misli se na Lorenca de Medičija. (Prim. prev.)

telu. Žestoko pobijana delovanjem prevlađujuće linije hrišćanske teologije, ta teorija pala je u zaborav pokrivena večnom tišinom.

Mnogi drugi spisi suštinski važni za stari svet brižljivo su uklonjeni, jer bi njihove teorije mogle da zbune slabašan um onih koji su tumarali u neznanju; ipak, preživeli su u tajnosti, u učenju najblistavijih umova, kao seme odabranog i zabranjenog znanja, u očekivanju manje mračnih vremena kada će proklijati.

Čak ni Leon Batista Alberti, iako je bio visoki činovnik Rimske kurije, nije bio zaštićen od inkvizitorske lomače. Njegov tajanstveni traktat o prirodi i moći sadržao je tvrdnje koje, u otvorenom protivrečju s Biblijom, pet stoleća unapred najavljuju najsavremenije naučne teorije o stvaranju sveta:

Svetlost, i ništa drugo do Svetlost, bi stvoritelj i prvi graditelj stvari i vasiona, kad je iz jedne tačke, kao iz jedne jedine čestice praiskonskog, prasnula šireći se na sve strane...

Otobonijev spis na latinskom 1870, list 158r.

Od tog izgubljenog spisa, koji je Leonardo da Vinči proučavao dok je projektovao statuu konjanika Frančeska Sforce, do danas je sačuvano vrlo malo početnih listova, sličnih prozoru otvorenom spram obzorja nerešenih pitanja.

1.
ADAM KADMON,
PRVOBITNI ČOVEK

Vitruvijev čovek
Venecija, Galerija Akademije

I

*Zamak Klo-Lise, Francuska
Maj 1519.*

Mali čelični šiljak zapara vazduh. Zafijuka, munjevito se obrćući u koncentričnim krugovima kao zavrtanj koji se obrće u mestu. Zari se u desno oko čoveka koji nije nosio kacigu. Prodoran vrisak. Potmuli tresak tela koje se sručilo u šanac.

„Otvorite, u ime Gospoda!”

Iz unutrašnjosti zamka niko ne odgovori. Iz kola proviri prilika u grimiznoj svili.

„Moramo ući”, naredi. „Ako bude nužno, otići ćete u Amboaz kako biste se snabdeli udarnim ovnom kojim ćete izvaliti kapiju.”

Vođa straže u kardinalovoj pratnji u znak poslušnosti lupnu sastavljenim petama. Ostali vojnici su punili samostrele, spremni da naprave pokolj.

Zaustavi ih grmljavina konja u galopu. Oblak prašine nad spaljenom zemljom i kopita koja su stvarala varnice kočeci na kamenom drumu. Neki gnevni konjanik se probi između ostalih, primićući se na sedlu uznemirenog bojnog ata. Stigao je do kola, potom je ugledao truplo u šancu, licem okrenuto nadole.

„Ko je to uradio?”, zagrme. U svom gnevu, ličio je na demona.

Iz kola proviri izduženo i skrušeno kardinalovo lice. U tom besnom čoveku u lovačkoj opremi, prašnjavom poput lovkradice, Njegova eminencija Kristoforo Numai, apostolski izaslanik pape Lava X, prepoznao je francuskog kralja Fransou I;

i kralj Fransoa je prepoznao njega. Između njih se ispreči nem netrpeljiv pogled.

„Žao mi je, gospodaru”, reče Numai. „Već dugo ih pozivam da otvore, ali garnizon koji čuva ovo utvrđenje odbija da nas pusti.”

Kralj je jedva potiskivao bes. Hteo – ne hteo, morao je da ukaže poštovanje tom neotesanku u kočiji, izaslaniku Svete rimske crkve. Naročito otkako je, u januaru iste godine, umro Maksimilijan I Habzburški, ostavivši upražnjen tron Svetog rimskog carstva. Kralj Fransoa je imao odlične izgleda da bude izabran, ali odlučujuća će biti papina podrška. Ne bi bilo mudro dati Lavu X motiv da se predomisli; stoga se suveren napravi da ne zna ko je izdao naređenje da se stražar ubije.

„Vaš vojnik će odgovarati za život čoveka kojeg je ubio”, zarežao je. „Nema ovde nikakvog garnizona koji bi branio Klo-lise. Taj jandnik je verovatno bio jedini koji je nosio oružje!”

Kristoforo Numai sumnjičavo pogleda u suverena.

„Znam šta govorim, gospodaru. Utvrđenje je neosvojivo.”

Ozlojeđen što ne može da se iskali kako bi želeo, kralj Fransoa je podbo konja, zaobišao šanac pa se zaustavio ispod jednog zasvođenog prozora probijenog u debelom zidu prizemlja. Savijenim šakama obujmio je uglove usana pa stao naglas da doziva:

„Božuar! Javi se. Božuar! Ja sam!”

Iza okna premreženog olovom ukaza se preplašeno lice koje se ozari od olakšanja čim je pozvani prepoznao svog kralja. Istog časa otvori.

„Bog vas blagoslovio, veličanstvo! Pod opsadom smo...”

„Božuar, kapija je zamandaljena?”

„Naravno, gospodaru. Više puta smo rekli, ali kardinal nikako da se urazumi.”

„Koliko je još ostalo?”

„Još dva sata, gospodaru.”

„Dobro! Valjano ćemo ih iskoristiti”, zacereka se kralj. I vra- ti se do kočije ispod oka gledajući kardinala.

„Kapija će se otvoriti za dva sata. Taman koliko nam treba da kao hrišćani sahranimo tog nedužnog nesrećnika kojeg je vaša čestitost poslala na onaj svet!”

Naredi potom vojnicima da nađu četiri lopate ne bi li is- kopali raku dovoljno veliku da se u nju spusti telo. I naloži Numaiju da pruži primer hrišćanskog milosrđa i poniznosti tako što će sopstvenim rukama u grimiznim rukavicama izvu- či nekoliko prvih lopata zemlje.

Kardinal se obazre oko sebe. Ako bi odbio, njegov veoma visok položaj u crkvenoj hijerarhiji zacelo mu ne bi pružio za- štitu protiv četrdesetorice vojnika razbojničkih lica, koji su se na jedan kraljev znak primakli okrutno ga gledajući.

Otvorio je vrata, polako izašao; rub damastnog ogrtača pratio ga je u stopu kao dugačak svetlucavi trag puta. Skinuo je svilene rukavice iste boje kao odora, koje su vredele tri me- sečne plate najvišeg po činu među tim vojnicima, poverio ih slugama na čuvanje, pa se latio lopate i zario je u zemlju: spr- žen od višenedeljne prolećne suše, pogođeni grumen se pod udarcem oglasio tupim zvukom, tvrd kao kamen.

„Samo napred, preuzvišeni!”, podrugljivo ga je podsticao kralj Fransoa.

Posle pola sata te pokore, Kristoforo Numai se preznjavao u odori previše teškoj za izvesne napore; dva velika plika izbila su mu na jastučićima belih dlanova božjeg čoveka. Fransoa I pomisli kako bi to moglo da bude dovoljno. Naredi svojim da dovrše kopanje rake, da pobodu krst načinjen od odlomljenih grana, dok je Numai morao da obavi jeloosvećenje nad telom izvučenim iz vode i da održi posmrtnu misu.

U međuvremenu, dvoroupravitelj Božuar ponovo promoli glavu kroz prozorče.

„Gospodaru, ostalo je još pet minuta!”

Kralj pogleda iznurenog kardinala, pa mu pokaza da ga sledi. Zajedno stadoše pred veliku kapiju zamka.

„Šta se događa?”, upita Numai.

Fransoa I mu ne odgovori. Čekao je, napet.

Izenenada zazvečaše zupčanici, zaškripaše nazubljeni točkovi, zazveckaše lanci u pokretu. Posle te metalne pesme kapija se sama otvori kao kakav živ stvor, živahan i čaroban. Kristofo Numai se prekrsti.

„Nema razloga da se plašite. Uđimo”, reče kralj.

Kad je prešao prag, kardinal se svojim očima uverio koliki je kontingent ljudi koji mu se suprotstavio: dvoroupravitelj Božuar, spoljni momak u pantalonama pocrnelim od uglja, pomoćni radnik iz kuhinje i jedna ostarela sluškinja, sva porgrbljena.

Kralj Fransoa osmotri veliki kredenac prislonjen uz zid, na kojem su jedna vrata bila odškrinuta.

„Ispadaj, Mari!”, naredi. „Kardinal je došao u miru.”

Iza vrata je doprlo prigušeno komešanje, potom se krilo naglo otvori otkrivši sitnu priliku skrupčane devojčice savijenih kolena na kojima joj je počivala brada. Na licu su joj se videla samo dva krupna zift-crna oka, prodorna i zgranuta ispod snežnobeke kapice.

„Božuarova kćerka”, promrmlja kralj. „Biće da su je vaši ratnički podvizi nasmrtno isprepadali, siroticu. Mora da je upravo zahvaljujući njoj zamak ostao neosvojiv?”

„Vi se to meni podsmevate!”, zaciča Numai. Bio je ljut kao osica. Fransoa I ga zamoli da se okrene. Unutrašnja strana kapije predstavljala je svojevrsni mozaik metalnih šipki, tako debelih da su ličile na grede: složeni mehanizam pokretao ih je kao zmije svetlucave kože po velikim žlebovima kao šahovnica raspoređenim po čitavoj površini. Kad se taj mehanizam

zatvori, vrata se pretvaraju u nešto slično čeličnoj ploči, čvrstoj i neprobojnoj.

„Bože mili... Šta je to?“, prosikta kardinal.

„Brava.“

„Nikad nisam video ništa slično!“

„To danas često govorite.“

„Čemu tolika opreznost, gospodaru? Kakvo to blago čuvate između ovih zidova kad ste se odlučili za takve mere opreznosti?“

Kralj se lukavo osmehnu. „Leonarda da Vinčija“, odvrati.

S tim rečima se zaputi preko pokrivenog ulaznog trema, dok ga je kardinal zbunjeno pratio piljeći uprazno.

„Taj mehanizam služi da drži podalje uljeze i razne nasrtljivce“, objasnio je vladar. „Gospar Leonardo ga aktivira kad se posveti nekom eksperimentu koji ne može da prekida. U takvim prilikama, ostaje nam samo da čekamo.“

Papski izaslanik nije mogao da veruje sopstvenim ušima.

„Ali... Čak i kralj mora da čeka?!“

„Čak je i kralj samo čovek; vreme i priroda su pak božanski. Dođite. Dok Leonardo dovrši svoje poslove, nama će poslužiti večeru. A onda ćemo popričati o razlozima koji su vas doveli ovamo, preuzvišeni.“

„Biće to nezahvalan razgovor, veličanstvo. Radovi koje je Leonardo izveo u Rimu izazvali su nemalu zbunjenost među sveštenstvom Kurije. Žestoke sumnje. Tajanstvene glasine. I što je najgore – zlovolju Njegove svetosti.“

II

Kabalista osmotri obzorje: pod koprenom tame na izmaku uvek se skriva neka zagonetna moć. Ispružio je ruku da izloži komad jaspisa tom mrkom vazduhu, od magle gustom, kako bi njegova vrlina prožela kamen.

Našao je smeštaj u nekoj jeftinoj gostionici u Suburi, možda najozloglašenoj četvrti u gradu, jazbini lopova i koljača, lupeža i prostitutki; tu niko nije postavljao suvišna pitanja, a preuzvišeni oci iz inkvizicije svakako ne bi dolazili da njuškaju po tim uličicama, zgađeni pri pomisli da bi svoje duge halje mogli natopiti blatom tog ubogog kraja.

Njemu nije smetala sva ta beda. Samo ga je zanimalo da uhvati čarobnu energiju kosmosa: nebo je ionako uvek isto, bilo da je tu, usred razbojničkih jazbina, ili da se nadvija nad prostranim domovima u mermeru što su se uzdizali pored Bazilike Svetog Petra. Prljavština tog mesta i njegovi ozloglašeni posetoci nisu bili nešto što bi pokvarilo njegovo bavljenje kraljevskom veštinom;² stoga se prihvati posla: u jaspis ispunjen natprirodnom moći trebalo je uklesati određene simbole kako bi postao moćan astralni žig.

Nekakav odsečan zvuk privuče mu pažnju. Plemićka kočija jedva se provlačila kroz usku uličicu, utonulu u gustu tmušu. Imala je brižljivo pokriven grb kako je neko ne bi prepoznao;

² Ital.: *arte regia* – drugi naziv za alhemijske veštine. (Prim. prev.)

ipak, sudeći po bogatstvu detalja, nije mu bio potreban vidovnjak kako bi shvatio da vlasnik pripada najužem krugu papškog dvora.

Iz kočije je izašla prilika plemenite pojave i držanja, zaogrnuta dugačkim crnim plaštom. Četvorica pod oružjem dopratila su je do ulaza u brlog u kojem će joj bezubi, vulgarni gostioničar pokazati na najvišu sobu u kući.

Nekoliko minuta docnije, kabalista začu tri odsečna udarca u vrata, te ih otvori. Naoružani ljudi se izmakoše da propuste priliku zaogrnutu u crni plašt. Neznamac otkopča kopču plašta pa ga nehajno baci na stolicu. Prigušena svetlost sveća stvarala je igru odblesaka i senki na aristokratskom licu Đovanija de Medičija, sina čuvenog Lorenca Veličanstvenog, koji je postao poglavar Svete rimske crkve, uzevši ime Lav X. To što se za taj noćni izlazak obukao u građansku odoru jasno je govorilo da je njegova poseta bespogovorno morala ostati tajna.

„Tražim jednog španskog vidara poznatog kao Leone Jevrejnin. Jeste li to vi?“

Imao je lep, zvučan i zvonak glas, u kojem nije bilo nesigurnosti. Jevrejnin pognu glavu.

„Ja sam Juda Abravanel.³ Ali u pravu ste vi, sveti oče, ovdje u Rimu me zovu tako kako kažete.“

Papa kao da se opusti, a onda pogleda u vrč s vinom, s jasnom željom da ga posluže.

„Čemu dugujem čast vaše posete, svetosti?“

Đovani de Mediči bez žurbe ispi vino. Tup udarac zemljanog pehara o drveni sto ipak je odavao nesavladivu teskobu.

„Prati vas dobar glas, učitelju Judo. Jevrejnin ste, a ne bavite se zelenaštvom. Sudeći po onome što se priča, nemate poroka.“

³ Juda Leon Abravanel, poznat i kao Leone Jevrejnin i Juda Abravanel, portugalski Jevrejnin, bio je filozof, lekar i pesnik, živio je u drugoj polovini XV i prvoj polovini XVI veka. (Prim. prev.)

„Zahvalan sam Gospodu koji me vodi pravim putem.”

„Osim toga, vi ste učenjak. Smatraju vas stručnjakom za kabalu.”

Pitajući se da li je bolje da kaže istinu ili da ćuti, Jevrejin se obazrivo odluči za sredinu.

„Svi rabini se razumeju u kabalu. To je deo naše kulture.”

„Da, ali vi se razumete bolje od ostalih”, nije odustajao papa. „A saznao sam i da je kabala manje božanska nauka, a više teološka disciplina. Da manje otkriva budućnost, a više uči ljude kako da tragaju za istinom o svom poreklu.”

„Ima istine u tome što su vam kazali, sveti oče.”

„Dobro, drago mi je što je tako. Rado bih vam postavio neka pitanja u vezi s tim.”

U toj poslednjoj rečenici, iz papinog glasa su izbijali preteći tonovi. Jevrejin je blagoslovio Boga što mu porodica nije tu i neće biti izložena mogućoj odmazdi. Međutim, papa se odmah zatim neodoljivo osmehnu, što je bio nedvosmislen znak da se opustio.

„Učitelju Judo, izvestili su me da ste upoznali jednog firentinskog graditelja, gospara Leonarda, sina Pjera da Vinčija.”

„Ne poričem, sveti oče. U to vreme je radio za vas.”

„Kakvi su bili vaši odnosi?”

„Razmenjivali smo mišljenja. Vodili učene rasprave.”

„Vi ste Jevrejin. I niste graditelj. Koja bi vam disciplina mogla biti zajednička s Leonardom?”

„Zanimanje za prirodu, vaša svetosti.”

Lav X žustro klimnu glavom. Naveo je sagovornika upravo tamo gde je hteo.

„Zanimanje za prirodu”, ponovi. „Samo to? Jeste li vi ili niste preveli za Leonarda mnoge tekstove paganskih autora?”

„Svakako. Aristotela, na primer. I različita Arhimedova dela.”

„Knjige nevernika, očigledno.”

„Svetosti, zar vi ne posedujete brojne knjige grčkih autora? I rimskih? I koptskih? Vaša biblioteka je svetionik nauke koji obasjava svet...”

„Znam! Ali ne treba sačuvati sva dela drevne misli. Nećete valjda poreći kako se Leonardo zahvaljujući vama upoznao s učenjima izvesnih filozofa kao što je Anaksagora?”

„Preveo sam za njega s grčkog jedan tekst tog autora, istina je.”

Lav X se zacereka pa iz jedne torbe izvadi nekakav list papira i pokaza ga Jevrejinu. Ili, bolje reći, bezmalo mu ga baci u lice. Na tom papiru su, ispisane Leonardovim osobenim rukopisom, bile napomene koje su zgrozile pontifeksa.

Anaksagora: svaka stvar nastaje iz svega i od svega može nastati svaka stvar, i svaka se stvar vraća u svaku stvar, jer se ono što je u elementima od tih elemenata i sastoji.

„Šta je Leonardo time hteo da kaže?”, zagrmeo je papa. „Da nije hteo da porekne Stvaranje? Reći da priroda sama stvara životinje, pa čak i ljude?!”

„Ne znam. Pretpostavljam da je gospar Leonardo zapravo samo prepisao jedno staro načelo tog drevnog paganskog filozofa.”

Pontifeks tad izvuče još jedan papir, na kojem je, takođe prepoznatljivim Leonardovim rukopisom, pisalo:

Premudri filozof Platon dokazuje kako će se za trideset šest hiljada godina ovaj naš svet vratiti na početak.

„Šta to znači? Govorite!”

„Svetosti, to su verovanja drevnih učenjaka. Filozofi stoici su nas učili kako je svet podložan životnim ciklusima. Svaki ciklus se okončava u vatri kako bi zatim ponovo nastao.”

Iz papinog pogleda sinu prepredeni sjaj.

„Baš kao što sam podozrevao! Vatra je đavolje carstvo. Prema tome, priznajete da je Leonardo posedovao opasne knjige?”

„Ne znam šta je on posedovao. Video sam samo te tekstove koje mi je poverio na prevod. Kako mogu suditi o tome da li je nešto ispravno ili nije na osnovu vašeg učenja, svetosti? Ja sam Jevrejin.”

„Ja tražim jednu sasvim posebnu knjigu, učitelju Judo, ne može se pomešati ni s jednom drugom. Sadrži tvrdnje tako bogohulne i izopačene da je slavni Leon Batista Alberti, navodeći nekoliko njenih odlomaka u jednom od svojih traktata, sačinio šifrovani sistem ne bi li ih zabeležio pomoću znakova koje je nemoguće dešifrovati, jer nije želeo da zbunjuje umove neopreznih koji bi to poželili da pročitaju. Na nesreću, i taj Albertijev traktat je nestao. Poznat nam je samo njegov naslov na latinskom: *De igne*. Traktat o vatri.”

„Leon Batista Alberti, rekli ste? U tom slučaju, sveti oče, vi znate daleko više od mene. Vaš otac, Lorenco Veličanstveni, imao je mnogo Albertijevih knjiga. Druge su pak došle do vašeg brata Pjera de Medičija pošto je gospar Pjetro Leoni iz Spoleta ubi... Pošto je pijan upao u bunar”, vešto se izvuče.

Lav X se zajapurio od nelagode. Mračne pretpostavke o kraju lekara koji je godinama lečio Veličanstvenog pronele su se diljem Italije prešavši Alpe i za tren oka stigavši do Rima, uzdrnavši lukove Koloseuma, navukavši tmaste olujne oblake iznad Vatikana. Nedeljama je on, Đovani de Mediči, strahovao da će njegov briljantan uspon u Rimskoj kuriji biti prekinut zbog tupave neopreznosti njegovog brata Pjera.

Neprijateljski je pogledao u Jevrejina. Pogrešio je što je predugo kružio oko suštine: bolje je preći pravo na stvar, bez mnogo okolišanja.

„Šta mi možete reći o Origenu? Pretpostavljam da vam je poznat taj autor.”

„Jeste, svetosti. Ali ne tako dobro kao vašim teolozima.”

„Znali ste da su crkvene vlasti svojevremeno cenzurisale Origena? Da je jedan od njegovih traktata čak doveo do šizme

u hrišćanskom svetu? Da li je među knjigama koje ste preveli za Leonarda bilo i neko delo tog drevnog teologa? Odgovorite!”

Jevrejin je počeo da se preznojava zahvaljujući Bogu što vunenena kapa koju je nosio u skladu s pravilima vere prikriva njegovu nelagodu. Ipak, našao je način da se izvuče iz neprilike.

„Jesam, svetosti. Traktat pod nazivom *O načelima*. U prevodu monaha Rufina, ako se ne varam.”

„Rufinov prevod, kažete? A nije posredi original, koji je drugačiji?”

„Svetosti, originalni tekst je izgubljen pre više od hiljadu godina. Niko ne može reći šta je u njemu pisalo.”

Pontifeks je bio krajnje ozlojeđen tim odgovorom koji ga je razočarao i nimalo u njega nije verovao. Naredio je svom apostolskom izaslaniku da ode u zamak Klo-Lise u francuskom kraljevstvu; teško je bilo poverovati da će Leonardo pristati da se vrati u Rim, no papa se nadao da će se bar dokopati te sudbonosne knjige zabranjene pre više od hiljadu godina, koja se uprkos tome s vremena na vreme ponovo pojavljuje u hrišćanskom svetu kao kakva utvara. Ali ko bi mogao precizno reći koliko još opasnih knjiga skriva Leonardo da Vinči? Njegova izuzetna darovitost na mnogim poljima zacemento potiče iz nekog izvora nepoznatog svima drugima: iz nekog svetovnog, čak đavoljeg izvora.

Kako je ostao bez argumenata, papa je odlučio da upotrebi tajno oružje. Prišao je Jevrejinu pa ga uhvatio za ramena. Blagonaklon osmeh i prijateljski pogled kao da su ukazivali na bratsku brigu; ali Jevrejin je dobro znao da taj dodir, u tom trenutku blag i srdačan, može da se preobrazi u čelični stisak koji bi smrvio i njega i njegovu braću po veri.

„Učitelju Judo, znam da ste napustili otadžbinu kako biste izbegli progon kojem je vaš narod izložen.”

„Istina je, svetosti.”

„Priča se da su Jevreji oterani iz svojih kuća. Da im je imovina opljačkana.”

„Avaj, presveti oče...”

„Idu čak dotle da otimaju malu decu, odojčad majkama sa sise, ne bi li ih na silu pokrstili...”

„I to se, nažalost, događa.”

„A ovde u Rimu, učitelju Judo? Kako je vašem narodu u papskom gradu?”

„Mnogo bolje nego na drugim mestima, svetosti. Moja sabrača nose Davidovu zvezdu prišivenu na odeći, ali ako se to izuzme, žive kao hrišćani.”

„Bolje nego hrišćani! Imućni su i niko ih ne kinji. Zašto bi ih proganjali? Nikoga ne sablažnjavaju svojim ponašanjem. Ne navode na pogrešan put Hristovo stado. Po potrebi pozajmljuju novac Svetoj stolici. A vi, učitelju Judo, zar ne želite i vi da učinite nešto za papu?”

„Naravno, svetosti. Šta god naredite.”

„Dobro! Onda samo treba da kažete istinu. Priznajem vam, učitelju Judo, da me to pitanje brine. Nije mi sasvim poznat sadržaj knjige za kojom tragam, ali na osnovu mojih istraživanja, imam razloga da sumnjam da traktat govori o Stvaranju. Međutim, nije reč o Postanju, već o apokrifnoj knjizi. O još jednoj Bibliji, s tim što ova nije nastala nadahnuta Bogom. Vi ste je pročitali i preveli, dakle, možete mi reći istinu, jesam li u pravu?”

Oči su mu igrale od nelagode.

„Govori o Stvaranju, svetosti, ali... Šta da vam kažem? Ja ne znam koje knjige vi hrišćani smatrate nadahnutim Bogom, a koje ne...”

„Jeste li sigurni, učitelju Judo? Postoje mnogi prevodi o kojima se rabini došaptavaju, obuzeti stidom.”

„Istina je, sveti oče. Ali ja...”

„To su odlomci drevnog znanja dobijenog od pobunjenih anđela. Znanja ljudima zabranjenog, koje su otkrila nadmoćna stvorenja što su se survale u pakao. Ta knjiga, dakle, prenosi ono što je zmija otkrila Adamu? Tajnu najvišeg znanja koje će čoveka izjednačiti s Bogom?”

„Kako da se setim? Toliko sam tekstova s grčkog preveo za svoje klijente, ja sam samo skromni prevodilac koji se ne razume u hrišćansku teologiju...”

Lav X je ćutke zurio u njega nekoliko beskonačnih trenutaka. Zaustio je da mu uzvрати kad su se oglasila zvona s obližnje crkve označivši poslednji noćni sat: bilo je vreme da se vrati među svete vaticanske zidine.

„Hoću samo još nešto da vam kažem”, ljutito je rekao papa. „Znate li šta biva s onima koji umru bez utešnih svetih tajni, učitelju Judo? Sad ću vas prosvetliti. Zacelo ste čuli za Geenu ispunjenu plačem i škrgutanjem zuba. Gde u večnom ognju gore duše bez nade u spasenje. Ali ja ću vam reći da ima i gore od toga: ništavilo. Biti poništen i završiti na bednoj gomili beživotnih kostiju koje vreme nagriza i u prah pretvara. Ne biste to poželeti svom prijatelju, zar ne?”

Jevrejin odlučno odmahnu glavom.

„E pa dobro, učitelju Judo, siguran sam da je Origenova zabranjena knjiga kod Leonarda. On mi je mora dati! U suprotnom, narediću francuskom kralju da mu uskrati sve hrišćanske svete tajne. Vladar neće više moći da pruža gostoprimstvo čoveku kojeg je i Bog prokleo: ugrozio bi sopstveno spasenje. Stari će svoje dane okončati na ulici, kao pseto!”

Potom je otišao; njegov gest naglog okretanja leđa bio je oštar poput izricanja odluke o izopštenju. Juda Abravanel zatvori vrata drhtavim rukama i ustreptalog srca. Srećom, predvideo je ovo. Već je, nekoliko nedelja ranije, pisao Leonardu ne bi li ga upozorio na veliku opasnost koja se nadvija nad njim. Uz Božju pomoć – bio je siguran u to – Leonardo će se spasti.